

NORGES HØYESTERETT

Den 13. oktober 2024 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Falkanger, Høgetveit Berg og Steinsvik i

HR-2024-1861-U, (sak nr. 24-141883STR-HRET), straffesak, anke over dom:

A

(advokat Liv Cecilie Lyng)

mot

Påtalemyndigheten

avsagt slik

D O M:

- (1) Saken gjelder anke over lagmannsrettens dom i straffesak om seksuell omgang med barn under 14 år.
- (2) A ble 30. mars 2023 tiltalt for overtredelse av straffeloven § 301, jf. § 300, jf. § 299 (grov voldtekt til samleie av barn under 14 år). Det ble også – basert på det samme faktiske grunnlaget – tatt ut tiltale for overtredelse av straffeloven § 291 (voldtekt). Tiltalen omfattet videre overtredelse av straffeloven § 305 (seksuelt krenkende atferd mv. overfor barn under 16 år) og § 157 (motarbeiding av rettsvesenet).
- (3) Ringerike, Asker og Bærum tingrett avsa 11. september 2023 dom med slik domsslutning:

«A, født 00.00.2002, dømmes for overtredelse av straffeloven § 301, jf. § 300 bokstav d, jf. § 299 bokstav a, straffeloven § 291 bokstav b, straffeloven § 305 bokstav a og straffeloven § 157 første ledd bokstav a til fengsel i fire år og ni måneder, jf. straffeloven § 79 bokstav a.

Varetekt kommer til fradrag med to dager, jf. straffeloven § 83.

A, født 00.00.2002, dømmes til å betale 270 000 – tohundreogsyttitusen – kroner i oppreisningserstatning til B. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen.»
- (4) A anket til Borgarting lagmannsrett over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for samtlige tiltaleposter, straffutmålingen og oppreisningserstatningen. Lagmannsretten fremmet anken til behandling.
- (5) Borgarting lagmannsrett avsa 26. juni 2024 dom med slik domsslutning:

- «1. A, født 00.00.2002, dømmes for overtredelse av straffeloven § 301, jf. § 300, jf. § 299, straffeloven § 291, straffeloven § 305 og straffeloven § 157 første ledd, sammenholdt med straffeloven § 79 bokstav a, til fengsel i 6 – seks – år.

Varetekt kommer til fradrag med 2 – to – dager.

2. I oppreisningserstatning til B betaler A 330 000 – trehundreogtredvetusen – kroner innen 14 – fjorten – dager fra forkynnelsen av dommen.
3. Saksomkostninger idømmes ikke.»

- (6) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder saksbehandlingen, lovanvendelsen og straffutmålingen. Det anføres blant annet at lagmannsretten uriktig har anvendt straffeloven § 299 og § 291 i idealkonkurrens. I tillegg er det begjært ny behandling av erstatningskravet.
- (7) *Påtalemyndigheten* er enig i at lagmannsretten har begått en klar lovanvendelsesfeil når den har anvendt straffeloven § 291 i konkurrens med § 299. Det er derfor grunnlag for å oppheve dommen i ankeutvalget, jf. straffeprosessloven § 323 tredje ledd bokstav a.
- (8) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at anke til Høyesterett ikke kan fremmes uten samtykke fra ankeutvalget. Dersom ankeutvalget enstemmig finner det klart at lagmannsrettens dom helt eller delvis bør oppheves, kan anken avgjøres uten ankeforhandling, jf. straffeprosessloven § 323 tredje ledd bokstav a.
- (9) Ankeutvalget vurderer først anken over lovanvendelsen. Spørsmålet er om lagmannsretten har anvendt loven feil når straffeloven § 299 – om voldtekt av barn under 14 år – er anvendt i idealkonkurrens med den alminnelige voldtektsbestemmelsen i § 291.
- (10) Det fremgår forutsetningsvis av straffeloven § 79 bokstav a at én handling etter omstendighetene kan medføre «flere lovbrudd». Høyesterett har i avgjørelsen i HR-2022-1753-A redegjort for de generelle utgangspunktene for anvendelse av flere straffebud på samme handling, såkalt idealkonkurrens. I dommens avsnitt 28 og 29 heter det:

«Hva som skal til for at flere straffebud kan anvendes på én og samme handling, er i Rt-2003-1376 avsnitt 28 beskrevet slik:

‘Konkurrenslæren innebærer at når en straffbar handling omfattes av flere straffebud, anvendes bare ett straffebud dersom det fullt ut dekker samtlige sider av det straffbare forholdet. Flere straffebud anvendes bare når dette er nødvendig for å markere momenter ved den straffbare handling som ikke blir markert om man bare anvender ett straffebud.’

Det avgjørende er altså om anvendelse av flere straffebestemmelser er nødvendig for å markere en økt straffverdighet sammenlignet med overtredelse av én av bestemmelsene. Dersom man ikke får markert noe ytterligere ved å anvende begge bestemmelsene, anvendes bare den ene. I Rt-2000-40 uttrykkes dette slik at bestemmelser ikke skal anvendes i konkurrens dersom gjerningsinnholdet i den ene bestemmelsen «heilt ut vert dekt» ved anvendelsen av den andre.»

- (11) Avgjørelsen av om ulike straffebud kan benyttes i idealkonkurrens, beror på en tolkning av de aktuelle straffebudene. Siktemålet er å fastlegge det nærmere anvendelsesområdet for det enkelte straffebudet, og om bruk av flere straffebud er nødvendig for å markere alle

elementene ved den straffbare handlingen. Dersom lovgiver ved vedtakelsen av et straffebud har tatt klart standpunkt til om det skal anvendes i idealkonkurrens med ett eller flere andre straffebud, må dette tillegges betydelig vekt.

- (12) Ved vedtakelsen av straffeloven 2005 ble det i forarbeidene til § 299 uttalt følgende om bruken av bestemmelsen i idealkonkurrens, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 243:
- «Departementet foreslår å definere alle tilfeller av seksuell omgang med barn under 14 år som voldtekt av barn, se forslag til straffeloven 2005 § 299. [...]
- Bestemmelsen skal ikke anvendes i konkurrens med den generelle voldtektsbestemmelsen i straffeloven 2005 § 291, heller ikke med de andre bestemmelsene som retter seg mot seksuell omgang uten samtykke i straffeloven 2005 §§ 295-296. Derimot skal den kunne anvendes i konkurrens med bestemmelsene om incest og seksuell omgang med nærstående i straffeloven 2005 § 312-314.»
- (13) Det samme er gjentatt i særmerknaden til § 299 i proposisjonen på side 442.
- (14) Departementets klare forutsetning i lovproposisjonen er altså at bestemmelsen i straffeloven § 299 ikke skal anvendelse i idealkonkurrens med § 291.
- (15) Lagmannsretten har lagt til grunn at bestemmelsene kan anvendes i idealkonkurrens, og har i samsvar med dette domfelt A for overtredelse av både § 299 og § 291. Til støtte for sitt syn på konkurrensspørsmålet har lagmannsretten vist til en tidligere dom fra Borgarting lagmannsrett, LB-2024-10739, der straffeloven 1902 §§ 192 om voldtekt og 195 om seksuell omgang med barn under 14 år, ble anvendt i idealkonkurrens. Lagmannsretten i den saken skrev at uttalelsene i forarbeidene til straffeloven 2005 bygger på «en uriktig anvendelse av konkurrenslæren». Det ble også vist til Magnus Matningsdals kommentarer til Straffeloven § 291, note 13, Juridika, à jour per 1. januar 2024.
- (16) I den nevnte lovkommentaren skriver Matningsdal at utsagnene i Ot.prp. nr. 22 (2008–2009), gjengitt foran, er basert på en uriktig anvendelse av konkurrenslæren fordi departementets begrunnelse «viser at man har sett det slik at lovens ordlyd, og ikke lovens anvendelsesområde, er avgjørende for om to straffebud kan anvendes i konkurrens». Videre heter det:
- «Avgjørende for om to straffebud kan anvendes i konkurrens beror imidlertid ikke på om de har samme navn – i vårt tilfelle voldtekt. Det avgjørende er, som førstvoterende i Rt. 2000 s. 40 fremhever, om det straffbare ved handlingen «heilt ut vert dekt» ved å anvende straffebud A, eller om man får dekket ytterligere sider av saksforholdet ved også å anvende straffebud B. Velger påtalemyndigheten å begrense tiltalen til § 299 i et tilfelle hvor en voldtekt av et barn har skjedd ved rå voldsbruk, får man ikke «heilt ut dekt» alle sider ved overgrep, idet man utelukkende får markert at fornærmede var under 14 år.»
- (17) Ankeutvalget bemerker at slik denne saken ligger an, er det ikke nødvendig å ta nærmere stilling til rekkevidden av uttalelsene i lovproposisjonen og forholdet til konkurrenslæren. I saken her har lagmannsretten ansett fornærmede for å ha vært «ute av stand» til å motsette seg den seksuelle omgangen særlig på grunn av sin unge alder og tiltaltes rolle som SFO-ansatt. Ankeutvalget er enig med påtalemyndigheten i at disse elementene ved den straffbare handlingen dekkes fullt ut av straffeloven § 299, som slår fast at barn under 14 år ikke kan gi straffriende samtykke til seksuell omgang. Lagmannsretten har riktignok også funnet det bevist at tiltalte hadde truet fornærmede «til ikke å si noe om det som skjedde». I lys av at

lagmannsretten har ansett voldtekten som grov, jf. straffeloven § 301, må også denne siden av den straffbare handlingen etter ankeutvalgets syn anses dekket fullt ut.

- (18) Det bygger da på feil lovanvendelse å domfelle A i tillegg for overtredelse av straffeloven § 291. Lagmannsrettens dom må derfor oppheves delvis – for domfellelsen for overtredelse av § 291 (tiltalens post II), jf. straffeprosessloven § 323 tredje ledd bokstav a.
- (19) Lagmannsretten har i skjerpene retning lagt vekt på overtredelsen av straffeloven § 291 under straffutmålingen. Også straffutmålingen må derfor oppheves.
- (20) Ankeutvalget finner det ikke nødvendig å oppheve ankeforhandlingen, jf. straffeprosessloven § 347 første ledd.
- (21) Ankeutvalget finner at anken for øvrig ikke gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller det av andre grunner er særlig viktig å få spørsmålene prøvd i Høyesterett, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd første og andre punktum. Anken over straffedommen for øvrig tillates derfor ikke fremmet.
- (22) Når anken i straffesaken ikke henvises til ankeforhandling, må lagmannsrettens avgjørelse av de sivile kravene eventuelt følges etter tvistelovens regler, jf. straffeprosessloven § 434 siste ledd.

DOMS SLUTNING

Lagmannsrettens dom oppheves for domfellelsen for overtredelse av straffeloven § 291 og straffutmålingen.

BESLUTNING

Anken over straffedommen for øvrig tillates ikke fremmet.

Borgar Høgetveit Berg
(sign.)

Aage Thor Falkanger
(sign.)

Kine Steinsvik
(sign.)